

Preek 5 mei 2024, ds. J.W. Kirpestein

Lezing: Jesaja 45 : 11-19 en Johannes 15 : 9 -17.

“Deze dingen heb ik tot u uitgesproken opdat mijn vreugde in u zal zijn en uw vreugde haar volheid bereikt”.
Bevrijd tot vreugde.

Gemeente van Jezus Christus,

Wat maakt ons in het leven nu echt blij? Kunnen we ons voorstellen dat blijdschap kan samen gaan met verdriet? Ja, dat nog wel misschien. Met machteloosheid, dat wordt moeilijker. Met wanhoop, eigenlijk niet.

Kan er vreugde bestaan terwijl je on-terecht wordt aangeklaagd en veroordeeld? Nou nee, helemaal niet. Je bent eerder diep verontwaardigd. Het voedt het gevoel van machteloosheid. Je bent er een geworden slachtoffer van. En wat je meemaakt kan misschien materieel nog enigszins worden rechtgezet, het zal niet voldoende zijn voor de emotionele schade die je hebt opgelopen.

Bestaat het dat je blij wordt als je te-recht wordt aangeklaagd en veroordeeld? Als dader? Het antwoord laat zich raden. Misschien kan er sprake zijn van opluchting. Maar het verdriet dat je bij de ander hebt veroorzaakt kan niet gerepareerd worden. Het zit de blijdschap in de weg.

En een uitspraak behandelt de aanklacht, maar neemt de emotie van de aanklacht niet weg. Er wordt alleen publiekelijk niets meer met de aanklacht gedaan. Echter, aanklachten worden gevoed door emoties die gekoppeld zijn aan herinneringen. En die verjaren niet zomaar. Echt leven brengende en herstellende gerechtigheid bewerkt de rechterlijke uitspraak niet. Hooguit een zekere mate van genoegdoening. Innerlijke bevrijding kan de uitspraak noch aan de aanklager, nog aan de beklaagde geven.

Toch staat de vreugde waarover Jezus in Johannes 15 spreekt in zo'n donkere context. Het is de context van aanklacht, vals getuigenis. Het is de context waarin een mening en emotie van de massa de doorslag geeft. Het is een mening die gebaseerd is op de snelle beïnvloeding die appelleert aan persoonlijke pijnervaringen die naar een zondebok en uitlaatklep zoeken. Dan ben je vogelvrij. Het is met Jezus het geval.

Is Jezus slachtoffer? Zo ziet Hij zichzelf niet. Dader... Zo wordt het wel gebracht. De beschuldigingen van de valse getuigen beginnen steeds met de zin: Hij heeft gezegd... Het vigerende juridische systeem krijgt geen vat op Jezus. Geen beschuldiging houdt stand. Terwijl Jezus weet dat alles en iedereen de plank mis slaat. Maar wie zal hem daarin volgen? De aanklachten en verdachtmakingen zijn sterk.

Als het ons zou betreffen zouden de aanklachten voor een deel iets in zich hebben dat we ons wel aantrekken, waarin iets zit dat terecht is. In zo'n geval ben je bereid op de beschuldiging te reflecteren om ervan te leren. Je bent bereid het als een soort boete op je te nemen voor wat je anderen hebt aangedaan. Je bent zelf de oorzaak van de gevolgen. Maar als dat er niet is. Als je on-terecht wordt aangeklaagd onder de dekmantel van het recht, voor wat je niet hebt gedaan? Je zou als mens volledig tot wanhoop worden gedreven.

In deze context spreekt Jezus over zijn vreugde. Dat is toch paradoxaal. Wat betekent het dan als deze woorden uit zijn mond klinken?

Na het laatste Avondmaal staat Jezus op het punt om met zijn discipelen de opperzaal te verlaten. “Richt u op, laten we van hier gaan!” lezen we aan het einde van hoofdstuk 14. Ze staan op het punt te vertrekken en de nacht in te gaan. Ze voorvoelen allemaal dat het de laatste nacht samen zal zijn. Wat ze vrezen zal gaan gebeuren. Het onrecht zal vrij spel krijgen in allerlei vorm. Gedekt door de vigerende procedures die de rechterlijke macht hanteert.

Wat opvalt is dat Jezus geen laatste verdedigingstoespraak houdt. Hij geeft geen rechtvaardiging van een waarom Hij het zover heeft laten komen. Misschien hebben de leerlingen zich dat wel afgevraagd. Had Jezus niet wat water bij de wijn kunnen doen? Zijn veroordeling kunnen voorkomen?

Maar ja, wat was er dan gebeurd? Dan waren al zijn woorden en daden krachteloos geworden. Dan hadden al die valse beschuldigers kunnen zeggen: zie je wel.

In Johannes 15 typeert Jezus zichzelf als de ware wijnstok, die groeien en bloeien zal in het land van zijn Vader waar de liefde van zijn Vader in volkomenheid heerst. Wijn en druiven, ze staat in de Thora symbool voor leven

en voor gerechtigheid. Leven schenkende en leven brengende gerechtigheid die van God komt. Daarin openbaart God zijn liefde. Jezus spreekt niet over het 'waarom' van deze gebeurtenissen, maar het 'waartoe'. Deze gebeurtenissen zullen mee gaan werken om Hem tot ware wijnstok te maken. Als Jezus dat is geworden zal Hij voluit deze leven schenkende gerechtigheid kunnen geven aan degenen die op aarde achterblijven. Hij zal daarvoor putten uit de liefde van de Vader die aan Hem, de verworpene, gerechtigheid zal bewijzen en macht geeft deze leven schenkende gerechtigheid uit te delen. Daarvoor moet Hij eerst geplant worden in dat land van zijn Vader.

Dat is toch niet goed meer te volgen? Waar is dat land dan, en hoe kom je daar dan mee in aanraking, hoe krijg je daar toegang toe? Hij zal de toegang zijn en blijven, hoe dan? Hij zal zich met zijn leerlingen blijven verbinden en in Hem als wijnstok inenten. Hij zal voor de verbinding zorgen. Het initiatief nemen.

De realiteit ziet er zo anders uit: het is de realiteit van de valse beschuldiging, van het wereldlijke recht, van het on-recht, van de aanklachten die niet verstommen, van de maatregelen die genomen worden om zijn naam voorgoed te doen vergeten.

De discipelen weten allemaal wat er staat te gebeuren. En Jezus spreekt over zichzelf als de ware wijnstok en over hen als ranken.

Deze verbindings-activiteit, deze inenting in Hem, aan zijn 'wijnstok zijn', is volop Zijn initiatief. Zij kunnen zichzelf niet met Hem verbinden. Hij verbindt met Zijn Woord, met zijn belofte. Hij zal het waar maken, zij hoeven slechts te wachten.

Jezus laat zich door de realiteit niet van de wijs brengen. Hij is in plaats daarvan volkomen gericht op de leven gevende liefde van de Vader waarop hij hoopt en waarvan hij vervuld is. De Vader zal recht doen en ervoor zorgen dat Hij als wijnstok kan bloeien en hen als ranken aan zich kan verbinden. Dat is de realiteit! De volkomen liefde van de Vader waarop en waarmee Hij rekt, al wordt die door iedereen veroordeeld en verworpen.

Wat betekent deze in-enting in Hem als de ware tot leven brengende wijnstok?

Ze zullen als achterblijvers op aarde kanaal zijn van Hem. Om kanaal te zijn moeten ze heel dicht bij Hem als wijnstok en zijn Vader als landman blijven. Heel dicht bij Zijn leven brengende gerechtigheid zonder zich af laten leiden. Deze gerechtigheid zal bepalend zijn voor de vruchten die zij voortbrengen met hun woorden en daden. Deze gerechtigheid is bepalend voor hun kracht, smaak en kleur. Al die vruchten zullen Zijn levenskracht in zich dragen. Zonder Hem kunnen ze geen vrucht dragen. Ze worden dan snel smakeloos. Het zijn in dat geval geen vruchten vanuit Zijn liefde en de liefde van de Vader meer.

Raken ze los van Hem dan verdorren de vruchten en verbranden ze. Al dat vuur van onrecht en beschuldiging dat al in de wereld woedt, zal ook hen in brand zetten als ze niet uitkijken. Ze lopen gevaar mee te gaan in de carrousel van beschuldigen, aanklagen, vals getuigenis geven, zich verdedigen, genoegdoening en vergelding zoeken, haat. Aan deze verleiding zijn zij die op aarde achterblijven blootgesteld. Hoe kunnen ze getuigen zijn van de gerechtigheid die tot leven brengt als de verbinding met de wijnstok begint te kwijnen? Als er allerlei wilde loten opschieten die niet door de wijnstok worden gevoed?

De woorden die dan nog in Zijn Naam worden gesproken, de daden die ze in Zijn Naam doen zijn niet meer transparant tot op Hem.

Van slachtoffer ben je ineens dader, je stelt je boven degenen die jou wat hebben aangedaan. En van dader word je zomaar ineens slachtoffer. Wie zal ons uit deze dodelijke innerlijke impasses bevrijden? Is dit niet de verschrikkelijke realiteit die we dagelijks op wereldtoneel en in het klein meemaken?

De leven en blijdschap brengende sappen van de wijnstok kunnen niet meer door hen stromen als de loten de overhand krijgen. En dat gebeurt als deze loten zelf niet verwijderd en verbrand worden. Want het gaat om het leven!

Ze zouden steeds meer in beslag genomen zijn door het gevecht voor hun eigen gelijk. Daar is geen enkele ruimte meer voor vreugde en blijdschap. Alleen als die opschietende loten aan hen als ranken voortijdig worden gesnoeid, voordat ze helemaal vruchteloos worden, kan de oorspronkelijke vreugde terugkeren. Hij en zijn Vader weten er van. Hij belooft hun: ook te midden van al die verleidingen zal Hij met de liefde van de Vader dicht bij hen zijn. Tijdig zal hij die wilde loten weghalen en wegwerpen opdat ze nog meer vrucht zullen

dragen op aarde. Het weghalen van de loten komt de verbinding met de wijnstok alleen maar ten goede. Zo zullen al deze dingen medewerken ten goede, door Hem die ons liefheeft.

“Los van mij zijt ge niet bij machte iets te maken”(vers 5).

Samenvattend:

Waarvoor staat het leven van wijnstok metafoor? Het leven uit de wijnstok staat metafoor voor leven dat niet verbrandt en niet verdort, dat niet kan worden aangetast door dat vuur van onrecht en haat, van pijn en schuld. Het staat metafoor voor de goddelijke gerechtigheid. En dat is een gerechtigheid die leven geeft, die uit de liefde van de Vader geboren wordt. De Bijbelse gerechtigheid is er één die terecht brengt. Het is een gerechtigheid die ons als slachtoffer doet opstaan waar we krachteloos en machteloos terneer liggen. Het is een gerechtigheid die ons als dader terecht wijst en vrijmaakt van alles wat ons in onze behoeftes aan genoegdoening, wraak en vergelding het leven ontnemt.

In alle gevallen bevrijdt deze gerechtigheid van de Vader ons om ons tot de blijdschap te brengen die we elkaar en onszelf voortdurend ontnemen.

De eeuwige Vader heeft in zijn liefde de ten onrechte veroordeelde en gekruisigde Jezus tot wijnstok gemaakt om zijn leven te laten gelden voor al die daders en slachtoffers die elkaar verbranden en verteren in hun verbittering. Al die mensen die niet meer weten wat echt levensvreugde geeft en door wie deze vreugde wordt gevoed.

Jezus klaagt niet aan maar zoekt verbinding om te bevrijden. Hij werkt via de ranken die transparant gemaakt worden tot op Hem om te zijn van Hem en zijn Vader, van de liefde waarmee Hij liefheeft. Hun uitspraken en zijn uitspraken worden één.

De verschrikkingen in deze wereld zijn legio. Waar is de mens toe in staat? Waar zijn we zelf toe in staat? Kanaal zijn, hoe ziet dat eruit?

Ik wil daartoe afsluiten met het gebed van de Israëliische diplomaat en theoloog Pinchas Lapide en de Weense psychiater Viktor Frankl. Dit gebed geeft een diepe indruk van wat kanaal zijn wel niet kan betekenen. Zij sloten al biddend een ontroerend gesprek af. Het is een gebed om de doorbraak van de goddelijke, bevrijdende gerechtigheid. In het gesprek kwamen de verschrikkelijke dingen aan de orde die ze hadden meegemaakt in de oorlog '40-'45 en hoe ze in de periode daarna met al die ervaringen en herinneringen en emoties om hebben leren gaan.

Gebed

“Vrede zij de mensen die kwaad willen. Laat er een einde zijn aan alle wraakoefening en alle spreken over straf en tuchtiging.

De gruweldaden spotten met elke graadmeter; zij gaan alle menselijk voorstellingsvermogen te boven; er zijn maar al te veel getuigen van martelingen.

Maar, o God, ga dan nu geen recht doen en herstel niet zo de balans door het lijden van de onderdrukten hun beulen aan te rekenen. Laat het lijden van de verdrukten op een andere manier zijn kracht hebben.

Schrijf veeleer een tegoed op het conto van de beulen en verklikkers en verraders en alle slechte mensen. Zet op hun conto alle moed en veerkracht die de verdrukten toonden; hun zich tevreden stellen, hun hooggestemde waardigheid, hun stille pijn en moeite door alles heen; de hoop die zich niet liet overmeesteren en het dappere lachje dat de tranen deed drogen; en alle opofferingen, al de hete liefde, al de doorploegde, gekwelde harten die nochtans sterk en vol vertrouwen bleven in het aangezicht van de dood en in de dood.

Laat dat alles, o mijn God, voor U ertoe doen om als losgeld te dienen voor de vergeving van de schuld; laat dat bijdragen tot de verrijzenis (opstanding) van recht-doen. Al het goede moet immers gewicht in de schaal leggen; niet het kwade. En laten wij in de herinnering van onze vijanden niet meer hun slachtoffers zijn, niet meer hun nachtmerrie en spookachtig schrikbeeld; laten wij veeleer hun hulp zijn, zodat ze de razernij laten varen...

Slechts dat verlangen we van onze onderdrukkers – en dat wij, nu dan alles voorbij is, weer als mensen onder mensen mogen leven; en dat er weer vrede zij op deze arme aarde voor alle mensen van goede wil; en dat vrede ook over de anderen mag komen.”

En Frankl zei: Amen. En wij zeggen: Amen